

ҚИДИРУВДАГИ ШАХСЛАРНИ УШЛАШ ТАКТИКАСINI ТАКОМИЛЛАШТИРИШГА ЭҲТИЁЖ

Ж.Р.Саидов

ИИБ Академияси магистранти, подполковник

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10679714>

ARTICLE INFO

Received: 15th February 2024

Accepted: 17th February 2024

Published: 19th February 2024

KEYWORDS

қидирувдаги шахс, ислоҳот,
ҳуқуқбузарлик,
жамоатчилик, ички ишлар
органлари.

ABSTRACT

ушбу мақола қидирувдаги шахсларни ушлаш тактикасини такомиллаштириш борасида фикр-мулоҳазалар юритилиб, муаллиф томонидан халқаро миллий тажрибалар ҳамда ҳуқуқшунос олимлар фикрлари таҳлил қилинган.

Бугунги кунда Мамлакатимизда сўнгги йилларда ўтказилган ислоҳотлар натижасида жиноятларнинг барвақт олдини олиш ва ҳуқуқбузарликларга қарши курашишда янги иш услублари татбиқ қилиниб, аҳоли ва жамоатчилик билан узвий мулоқот йўлга қўйилди, ушбу соҳага замонавий ахборот-коммуникация технологиялари кенг жорий этилди. Жиноятларнинг барвақт олдини олиш ва ҳуқуқбузарликларга қарши курашишда давлат органлари ва жамоат ташкилотлари ўртасида ҳамкорлик янада кучайтирилиб, олиб борилаётган кенг қўламли ишлар натижасида фуқароларда жиноятчиликка қарши курашишга ва ҳуқуқбузарликларнинг олдини олишга дахлдорлик ҳисси шаклланди.

Дахлдорлик ҳисси шаклланиши натижасида фуқаролар кўмаги билан 2021 йил давомида жиноят содир этгани ва бошқа ҳолатлар юзасидан суд, тергов ва бошқа органлар томонидан 538 нафар шахсга нисбатан қидирув эълон қилинган ва рўйхатга олинган. Бу бўйича ИИББ ва унинг қуйи тизим соҳавий хизмат ходимлари томонидан қўрилган чора-тадбирлар натижасида қидирувдаги шахсларнинг 504 нафари қўлга олиниб, уларга нисбатан қонун устуворлиги ва жазо муқаррарлиги таъминланган. Шунингдек, 33 нафарига нисбатан жиноят иши тугатилганлиги ва 19 нафарига нисбатан қидирув йиғма жилди бошқа органга юборилган[1].

Шу боис, фуқаролар ва ИИОлари тезкор ходимлар ҳамкорликда жиноят содир этилишининг барвақт олдини олиш, фoш этиш ҳамда қидирувдаги шахсларни ушлаш учун ўз вақтида тезкор-қидирув тадбирларини ўтказиш, жиноятларни аниқлашда ташаббус кўрсатиш, жинoий фаолиятни зудлик билан ҳужжатлаштириш, жиноят содир этиш ниятида бўлган ёки жиноят содир этган шахсларни аниқлаш учун қонунда назарда тутилган барча чораларни ўз вақтида қўриш, жазонинг муқаррарлигини таъминлаши, шунингдек жиноят содир этилишига олиб келувчи сабаб ва шарoитларни аниқлашни назарда тутувчи норма белгиланиши мақсадга мувофиқдир.

Ҳозирда қидирувдаги шахсларни ушлаш тактикасини такомиллаштириш мақсадида ички ишлар органларига жиноят содир этган ёки қидирувда бўлган шахсларни аниқлаш ва топишда **хусусий ОАВ имкониятларидан бепул фойдаланиш** ҳуқуқи берилмоқда[2].

Фикримизча, ушбу ҳуқуқни берилиши қидирувдаги шахсларни ушлаш тактикасини такомиллаштиришини бир белгиси ҳисобланади. Бу қуйидагиларда намоён бўлади:

биринчидан, ички ишлар органлари ўз фаолиятлари доирасида жиноятлар ҳолатларини, уларни содир этган шахсларни аниқлаш, терговга қадар текширувни амалга оширувчи органлардан, суриштирув-тергов органларидан суддан яшириниб юрган, жинойи жазони ва маъмурий жазони ўташдан бўйин товлаётган, шунингдек, бедарак йўқолган шахсларни қидириш учун давлат органлари томонидан таъсис этилган ОАВлар билан бир қаторда **бошқа ташкилотларнинг ҳам ОАВларидан бепул фойдаланиш ҳуқуқи** берилиши айнан ушбу шахсларни тезроқ топилиши имконини беради чунки ҳозирги томошабин контингенти айнан давлат органлари томонидан таъсис этилган ОАВларни эмас хусусий **ОАВларни кўпроқ кўришмоқда**;

иккинчидан, ушбу ҳуқуқни берилиши “Ички ишлар органлари тўғрисидаги қонун”нинг 11-моддасининг 3-қисмида “Давлат органлари, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари ва **бошқа ташкилотлар** фуқароларнинг ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилишда, жамоат тартибини сақлаш, жамоат хавфсизлигини таъминлашда, жиноятлар ва маъмурий ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш, уларни аниқлаш, уларга чек қўйиш, уларни фош этишда, жиноят ишларини тергов қилишда, **жиноятчиларни қидиришда, бедарак йўқолганларнинг турган жойини аниқлашда**, шунингдек ҳуқуқбузарликлар профилактикасида ички ишлар органларига ўз ваколатлари доирасида қўмаклашиши шарт” деган қонундан ижроси таъминланган ва қидирувдаги шахсларни ушлаш тактикасини такомиллаштиришини янги босқичи бўларди.

А.А.Матчановнинг фикрича, жиноят содир этган шахслар қидируви – ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органларнинг жиноят содир этиб, суддан ва дастлабки терговдан қасдан яшириниб юрган шахсларни жинойи жавобгарликка тортиш мақсадида уларнинг қаердалигини аниқлаш ва ушлаш орқали тергов ёки суд жараёнида иштирокини таъминлашдан иборат технологик жараён эканлиги ҳамда унинг **маҳаллий, давлат даражасидаги, давлатлараро ва халқаро турлари**[3] мавжуд.

Ушбу ёндашувни ҳурмат қилган ҳолда бизнингча, жиноят содир этган шахслар қидируви **давлат ва халқаро даражасидаги қидирувдаги** турларга бўлиш мақсадга мувофиқдир. Шу ўринда ушбу қидирув турларини ёритсак.

Жиноят содир этган шахслар қидируви **давлат даражасидаги қидирувда** фақат маълум бир давлат ҳудудида амалга оширилиши тушунилиб, бу борада юртимизда самарали ишлар амалга оширилди. Жумладан, 2022 йилда тизимда қидирувдаги 3 минг шахсни топиш режа қилинган. Маълумотларга кўра, ўтган йилда қидирувдаги 1888 нафар шахслар ушланди, бедарак йўқолган 263 нафар шахс эса топилган. 2020 йилда қидирув эълон қилинган шахсларнинг 2 минг 446 нафари ушланган.

Жиноят содир этган шахслар қидируви **халқаро даражасидаги қидирувда бир неча давлат** ҳудудида амалга оширилиши тушунилиб, бу борада ҳам бошқа давлатлар билан ҳамкорликда самарали ишлар амалга оширилди. Мисол учун, илгари шубҳали шахс

ушланганда унинг шахсини аниқлаш бўйича тегишли тартибда сўров юбориш, натижасини кутишга тўғри келган. Сир эмаски, жиноят содир этиб қочиб юрганларнинг аксарияти хорижий давлатларга чиқиб кетади. Бундай шахслар Интерпол тизими орқали қидириб топилмоқда. Бу йўналишда Ўзбекистони Интерполи хорижий давлатлар, хусусан, АҚШ Интерпол миллий марказий бюроси билан ҳамкорлиги натижасида яқинда қидирувдаги бир шахсни ушлаб, юртимизга келтирган. Ўзбекистон Интерпол миллий марказий бюроси ходимлари томонидан юборилган маълумотлар ва тезкор ҳаракатларига кўра, АҚШдаги мутахассислар халқаро қидирувда бўлган шахсни қўлга олган. Нью-Йорк шаҳрида ўтказилган тезкор-қидирув тадбир давомида Т.А. Нью-Йоркдаги чегара назорат пунктидан ўтаётган вақтда қўлга олинган.

Хулоса қилиб айтганда, замон ривожлангани сари қидирувдаги шахсларни ушлаш методикалари ҳам ўзгармоқда илгари шахслар маълумотлари орқали қидирувдаги шахслар ушланса ҳозирда замонавий технологиялар билан ушланмоқда. Жумладан, ИИОлари ходимлари ҳам ушбу технологиялар билан таъминланган. Биргина ЖТСБХ ходимларида 1 550 та, ЙПХ ходимларида 4 минг 79 та “бодикамера” мавжуд, планшетлар сони эса 3 минг 514 дона. Ҳуқуқбузарликлар профилактика хизмати ходимларида 6 минг 196 та планшет мавжуд[4]. Назаримизда, буларнинг барчаси жиноят содир этилишининг барвақт олдини олиш, содир этилган жиноятларни фош этиш, қидирувдаги шахсларни ушлаш ҳамда жазонинг муқаррарлигини таъминлашга хизмат қилади.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Йил давомида 500 нафардан ортиқ қидирувдаги шахс ушланди. <https://tviiibb.uz/uz/news>.
2. Ички ишлар органларига қидирувдаги шахсларни топишда хусусий ОАВдан бепул фойдаланиш ҳуқуқи берилмоқда. <https://www.gazeta.uz/uz/2024/01/19/private-media>.
3. Матчанова А.А. фан доктори (DSc) диссертацияси ҳимояси ҳақида эълон. <https://oak.uz/pages/2547>
4. Ўзбекистонда нечта одам қидирувда, уларни топиш учун қандай чоралар кўрилмоқда?. Электрон манба: <https://kknews.uz/uz/98369.html>.
5. Qushboqov S., Tilabov S. Axborot xavfsizligi hamda muhofazasi ta'minlashda huquqbuzarlik profilaktikasining roli //Science and innovation in the education system. – 2023. – Т. 2. – №. 11. – С. 45-47.
6. Qushboqov S., Mamatova D. Yangi O'zbekistonda huquqbuzarlik profilaktikasining o'rni //current approaches and new research in modern sciences. – 2023. – Т. 2. – №. 10. – С. 37-39.
7. Қушбоқов Ш., Ҳосилжонов М. Оилавий (маиший) зўравонлик ҳуқуқбузарлигини малакалашдаги муаммолар //Development of pedagogical technologies in modern sciences. – 2023. – Т. 2. – №. 9. – С. 29-31.
8. Охунов З., Қушбоқов Ш Т. Т. С. Э. Ҳуқуқбузарликларни олдини олишга оид айрим мулоҳазалар //Eurasian Journal of Law, Finance and Applied Sciences. – 2022. – Т. 2. – №. 11. – С. 34-39.
9. Qushboqov S., Zamonov X. Shaxsning hayoti va sogligiga qarshi jinoyatlarning oldini olishning oziga xos xususiyatlari //Инновационные исследования в науке. – 2024. – Т. 3. – №. 1. – С. 79-84.

10. Қушбоқов Ш., Самадов М. Ҳуқуқбузарликлар профилактикасини амалга оширувчи ички ишлар органлари томонидан маъмурий ҳуқуқбузарликлар тўғрисидаги ишларни юритишда мавжуд муаммолар ва уларнинг ечими //Solution of social problems in management and economy. – 2023. – Т. 2. – №. 13. – С. 95-98.

11. Қушбоқов Ш., Самадов М. Ички ишлар органлари томонидан ҳуқуқбузарликлар профилактикасини амалга оширишда маъмурий ҳуқуқбузарликлар тўғрисидаги ишларни ўрни //Science and innovation in the education system. – 2023. – Т. 2. – №. 13. – С. 73-76

